

"Man måste lära sig reglerna för att kunna bryta mot dem"

Hur diskurser kan förstärkas och naturliggöras av icke samspelande artefakter

JENNIE OLOFSSON tillhör första generationen på Kulturanalysprogrammet vid Umeå universitet. Sedan hösten 2006 är hon doktorand i ämnet genus, människa och maskin vid avdelningen för arbetsvetenskap, Luleå tekniska universitet.

"Så små rörelser, stora verktyg." Så sa ofta Pontus och demonstrerade gång efter annan hur jag bäst arbetade med redskapen utan att slita sönder muttrar och reservdelar. Det krav på styrka jag stålsatt mig för att bemöta sjönk till marken som motorolja och jag insåg hur byte av verktyg radikalt kan förändra synen på styrka och också hur nyttjandet i sig demonstrerar och legitimerar positioner. Tiden på en bilverkstad i Norrlands kustlandskap under våren 2006 har lämnat mig med stora lärdomar men också åtskilliga bryderier. Tankar om materialiteter inom detta område utgör grunden till följande artikel. Jag söker problematisera på vilket sätt som artefakter, inte alls hemmahörande i vissa platsbundna sammanhang, kan bidra till att olika handlingar ställs utom ifrågasättande och hur användandet av ting också demonstrerar dolda hierarkier. Redskap som brukades dagligen på verkstaden visar vid närmare studier tecken på positioner, maktordningar och orubbade självklarheter.

För att placera den tillvaro jag studerat i en teoretisk kontext väljer jag att betrakta bilverkstaden ur ett diskursanalytiskt perspektiv (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det är med utgångspunkt från denna teoribildning som jag fokuserar på hur vissa typer av artefakter kan användas för att legitimera positioner och också placera normerande diskurser bortom alla tvivel. Härigenom studerar jag hur samspelet mellan kropp och ting och mellan subjekt och objekt kan naturliggöra subjektets position (se Winther Jørgensen & Phillips 2000:21ff).

Således sker även en problematisering av det sätt på vilket jag tog plats som både objekt och subjekt och hur jag iscensatte mig själv med hjälp av artefakter.

Så. En bilverkstad. Två mekaniker. En kulturanalytiker med intresse för mekanik. Ett hundratal verktyg, ting eller artefakter. Sannerligen, detta förtjänar att utvecklas.

VERKSTADENS RUMSLIGA UTFORMNING

Bilverkstaden hade sitt säte några mil utanför Umeå och här arbetade två personer. Den ene fanns på plats onsdagar till och med fredagar, vilket resulterade i att jag endast träffade en mekaniker, Pontus (fingerat namn), då mina pass var förlagda till måndagar och tisdagar. Arbetsplatsens fysiska utformning bestod av två verkstadshallar med stora garageportar och dubbeldörrar. En av dessa hallar ockuperades av en amerikansk Dodge som, under de månader jag var där, väntade på motor-service, varför vi uteslutande befann oss i den andra hallen. Denna hall var också utrustad med lyft för bilar. Vidare fanns ett kontor i anslutning till den ena av hallarna där kaffebryggare och bokningskalender var placerade. Här hängde även ytterkläder och overaller. Vid skrivbordet med dator, telefon och skrivare sköttes verkstadens administration samt beställning av reservdelar via Internet eller telefon. Kontor och verkstadshall skiljdes åt genom en dörr som tydligt avgränsade rummen och även sysslorna från varandra. Kalla vinterdagar blev dörren ett effektivt sätt att hålla kylan på avstånd och begränsa den till hallarna.

Kontrasten mellan arbete och vila förstärktes av rummens olika utformning då

kontoret med sin soffa och fåtölj också fungerade som vilorum mellan olika arbetsmoment. Mina tider på verkstaden varierade, vanligtvis sträckte de sig mellan halv tio på morgonen och ungefär fem timmar framåt beroende på antalet kunder. Jag var dock fri att planera dagen såsom jag själv ville och för att lära mig så mycket som möjligt stannade jag längre vid större reparationer. Dagarna spenderades alltså med att reparera och underhålla fordonen, arbetsuppgifterna var mycket varierande och av olika dignitet. Det kunde röra sig om allt från oljebyten och enklare service till mer avancerade problem som svetsning av underrede och byte av spindelleder och delar till framvagn. De redskap som användes hade var och en sin bestämda plats i skåp och lådor, ordningen var viktig att upprätthålla, dock var den av sådant slag att det krävdes åtskilliga timmar innan jag fann den logisk. Vikten av att hålla ordning visar också verktygens centrala position som identitetsskapande markörer.

ARTEFAKTER OCH PRIMÄRA DOKUMENT

För att få större förståelse för hur jag väljer att betrakta verktyg på bilverkstaden, presenteras nedan de teoretiska utgångspunkterna. Ty artefakter talar till mig genom en mångfald av röster, som materiella uttryck för en kultur, som symboliska avtryck och som produkter av mänskliga beteenden. Härigenom blir de tecken för kulturella föreställningar och således är de också föränderliga och öppna för tillskrivningar. Likväl som artefakter kan skapa avstånd, särskilnad och hierarkier kan de fungera inneslutande och som uttryck för gemenskap (Alvesson & Björk-

man 1992:93f, 102f), något som blir tydligt i undersökningar av användandet av desamma. Genom att studera artefakter på en symbolisk nivå (Arvidsson et al 1990:12f) närmar jag mig frågeställningen huruvida ett föremåls betydelse förändras beroende på kontext. Ett symboltolkande perspektiv betraktar hur ett föremål kan öppna för vidare tolkningar kring det värde människor tillskriver det, alltså den kulturella laddning som föremålet besitter. Slitande i antagandet bestämmer jag mig för att artefakter får liv först när människor uttrycker sig om och med dem (Brück 1995:107, 116). Emellertid, tillskrivning av föremål är långt ifrån en ensidig process varför jag valt att förstå den som oupphörligen i växelverkan där artefakter i sin tur påverkar det sätt på vilket människor lever sina liv (Johansen 1985b: 122) och hur de agerar. För det tycks mig, efter två månader på bilverkstaden, som om artefakter inte alltid samspelar med etablerade koncept. De kan mycket väl hitta kraft genom att vara så kallade *primära dokument*, socialt skapade materialiteter som på ett kraftfullt sätt påverkar omgivningen. Härigenom kan primära dokument förklaras som *signifikanta*. De fungerar materialiserande av särskilda upplevelser och föreställningar (Alvesson & Björkman 1992:94), upplevelser som inte alltid är i enlighet med den omgivande diskursen.

I denna artikel innefattar begreppets betydelse även hur primära dokument på ett explicit sätt kan motsätta sig den omgivande diskursen. Den växelverkan jag beskriver visar alltså hur vårt handlande, samtidigt som det är en produkt av artefakter, också tjänar till att förändra deras betydelse, exempelvis i termer av ett förändrat språkbruk. Eftersom dessa handlingar består av en korsning mellan ma-

teriellt skapande och social bekräftelse (Johansen 1985a:41) är artefakter en stor del i skapandet av identitet. De blir så kallade *identitetsmarkörer* (jfr Silvéen-Garnert 1995:74). Handling såväl som kontrasterande artefakter bidrar alltså starkt till skapande och reproducerande av människors identitet. Härigenom är de också oupphörligt del av kontrollmekanismer och utövande av makt. Föremål är diskursiva konstruktioner under ständiga omförhandlingar. Att bruka primära dokument och icke samspelande artefakter, och på så sätt omdefiniera deras betydelse, kan paradoxalt nog naturliggöra diskurser och legitimera positioner.

STOPPA HÄNDERNA I SKITEN?

Vadan detta? Ett stämjärn i bilverkstaden? Vilken nytta tjänar det? Och hur kommer det sig att bilantennen som hänger på en spik är misstänkt böjd i änden? Detta är redskap och konstellationer som vid min första tid på verkstaden tycktes mig aningen felplacerade. Snart skulle jag dock bli varse deras breda användningsområde. Jag har valt att betrakta dessa ting som primära artefakter då de inte självklart finner sin plats i kontexten. Hur de används och omformas avslöjar dock såväl kreativitet som skaparglädje hos mekaniker (jfr Rosengren 1995:102f) och genom detta har de också en given plats i bilverkstaden. Stämjärnet, insåg jag, användes till att skrapa rost från muttrar och bilars underredan eller bända loss fastrostade bildelar från varandra. På samma sätt kunde skruvmejslars användningsområde vidgas till att inte bara nyttjas som skruvmejslar. Beträffande antennen visade Pontus hur den underlättade när kablar skulle föras mellan motorutrymme och passage-

rarplats. Här användes objektet för annat än det primära syftet. Att omvandla föremål eller att omdefiniera deras användningsområde leder till ökad kontroll hos användaren, i detta fall genom att synen på Pontus som en kompetent och skicklig mekaniker förstärktes (jfr Rosengren 1995:103). Denna skicklighet tydliggjordes också i ljuset av min okunskap. Under arbetet med att byta spindelleder på två framhjul förklarade Pontus att det finns specialdesignade verktyg att köpa till det mesta, bland annat för byte av spindel (eftersom dessa verktyg ser olika ut beroende på bilmodell skulle det krävas åtskilliga uppsättningar av dessa) men att detta inte var det optimala då dessa redskap sällan var de som fungerade bäst. Istället fann Pontus alternativa lösningar med hjälp av andra redskap.

För att erhålla ytterligare förståelse för detta fenomen blir Foucaults syn på makt av central betydelse. Jag menar att användande av primära dokument kan demonstrera hierarkiska ordningar i diskursen. Pontus nyttjande och omskapande av kontrasterande artefakter fungerar alltså som markering för hans position och tydliggör också maktordningar. I likhet med Foucault betraktar jag makt som produktiv och som existerande inte bara uppifrån och ner. Makt är starkt sammankopplad med vad som legitimeras som kunskap. Dessutom kan inte makt existera i sig själv, den är beroende av motmakt och motstånd (Tilley 1990:285f) och oavkortad en del av de alternativ den söker bekämpa. Pontus status som skicklig skapades i samma andetag som oförmåga och inkompetens definierades. Primära dokument, till synes kontrasterande eller felplacerade artefakter, kan således visa prov på kontrollförmåga över kaos (Rosenberg 1995:103) och min brist på kompetens

inom mekanik blev tydlig när jag inte mötte problem med kreativa lösningar utan istället sökte mig till de verktyg som på ett tydligt sätt kunde kopplas till bilverkstäder.

Primära dokument och kontrasterande handlingar kunde även hittas på fler ställen i verkstaden. Pontus var mycket noga med att tvätta händerna, något som skedde grundligt och efter varje avslutat moment. Tvål och frottéhandduk blev här vanliga materialiteter. Vid jämförelse mellan våra gestalter efter en dag, upptäckte jag en avsevärd skillnad. Pontus var, trots att han var den som utförde nästan allt arbete, den renaste av oss två och vikten av att hålla sig fläckfri var även något som märktes i de tillsägelser jag fick om att inte torka av mina smutsiga händer på byxorna. Detta sågs som en dålig vana, en uppfattning som kolliderade med mina tidigare föreställningar om hur jag bäst kunde legitimera min position på verkstaden just genom att bära smutsiga kläder och ignorera oljiga händer.

Dock, även om olja och smuts inte var önskvärda så figurerade de som metaforer. Efter den första dagen förklarade Pontus för mig att jag snart "skulle få stoppa händerna i skiten". För hans del innebar emellertid inte mekandet att han smutsade ner sig. Vid reparationer använde han ofta tunna vita handskar medan jag trodde mig bäst kunna bevisa min tillhörighet genom att skita ner mig. Kollisionen kunde även märkas när jag åtskilliga gånger fick tillsägelser om att inte dra åt skruvar och oljefilter för hårt. Exempelvis resulterade mina försök att slita itu ett avgassystem i förmaningar om att inte ta i så mycket. Hellre hantera verktyg och komponenter försiktigt än att våldföra sig med all kraft på delarna. Iscensättanden av min kropp och mina kläder, som enligt mig

signalerade tydliga kopplingar till såväl maskulinitet som bilverkstäder, kan härmed betraktas som missriktade handlingar, och detta samtidigt som jag inte såg några alternativ. Pontus position däremot bekräftades genom hans användande av primära dokument och kontrasterande handlingar och handlingen naturliggjorde också den diskurs inom vilken vi vistades.

ANVÄNDANDET AV ARTEFAKTER SOM DISCIPLINERINGSSTRATEGI

Artefakter och materialiteter kan alltså förstås som verktyg för uttryckande av makt och disciplinering. Vid ovanstående uttalande sätter jag punkt. Ty vart leder detta? Osäker tar jag ändå tillfället i akt och söker än en gång svar hos Foucault (se t.ex. Midtveit 2004:116; Grosz 1995:126). Det är i ljuset av artefakter som jag studerar hur människor kan utöva kontroll genom att använda sig av primära dokument.

Således, betraktande makt som produktiv och skapande närmar jag mig nu Foucaults disciplineringsstrategier. De benämns i termer av den hierarkiska blicken, den normaliserande funktionen och examinering (Midtveit 2004:116ff). Foucault menar att det bland annat är det fysiska rummets organisering och arkitektur som gör det möjligt att utöva disciplineringsstrategier (jfr Østerberg 1985:19). Genom arkitektur skapas kontroll och disciplin, inneslutande men också exkluderande (Midtveit 2004:116). Foucaults disciplineringsstrategier synliggör maktordningar och problematiserar så kallade *objektiva diskurser*, diskurser som ses så fast etablerade att människor glömmer att detta bara är ett av många alternativ (Winther Jørgensen & Phillips 2000:43). Vidare till-

handahåller Foucaults teori verktyg för att ifrågasätta till synes naturgivna sätt att agera.

Jag menar att en av de primära dokumentens funktioner är att sätta diskurserna inom vilka de vistas bortom ifrågasättande. För att erhålla större förståelse för hur artefakter kan fungera i kontrollsyfte och som disciplineringsstrategi applicerar jag Foucaults teori om rumslig maktutövning på mina erfarenheter från bilverkstaden. Denna diskurs får här praktiskt exemplifiera hur rum och planlösning ingår i uttryckande av makt. Genom att studera verkstadens fysiska utformning närmar jag mig så frågan hur spatiala sammanhang kan fungera i kontrollerande syfte.

Rummet har sannerligen stor betydelse för hur kommunikation formas mellan människor (jfr Moberg 1997:2f) och genom att, med hjälp av disciplineringsstrategier, förstå den diskurs som verkstaden utgjorde vill jag dra paralleller till hur artefakter kan ha samma kontrollerande effekt som spatiala utformningar och planlösningar. Detta kan också problematiseras i betraktandet av materia som kontrollapparat. Således kan maktens fundament även hittas i de materiella strukturerna (Østerberg 1985:19, 21).

Den hierarkiska blicken, Foucaults första disciplineringsstrategi, innebär möjlighet till översikt och således kontroll av många människor genom rummens utformande. Betraktande bilverkstadens begränsade utrymme var Pontus möjligheter att övervaka och kontrollera det arbete som jag utförde också stora. Ovan vid arbetsmiljö och uppgifter upplevde jag det som svårt att verka någon annanstans än i den lediga hallen. Dock kunde Pontus, som jag nämnde ovan, gå in på kontoret och stänga dörren. Beslutet huruvida vi skulle vara i

samma rum eller inte, kunde alltså till stor del sägas vara hans. Översikt och kontroll i form av den hierarkiska blicken gav också tillfälle för omedelbar feedback på mina handlingar. Vid exempelvis hjulservice kunde jag ibland iaktta Pontus tillvägagångssätt för att sedan försöka upprepa desamma på den motsatta sidan. Dock, med hans ord som vägledande instruktioner och tillrättavisningar.

Foucaults andra strategi, *den normaliserade sanktionen*, belyser hur fenomen som visar tecken på oordning också utesluts. Oordning ställs i motsats till det normalas ordning och kan tydliggöras genom såväl artefakter som handlingar. Genom detta blir det normala också standardiserat. Efter en tid på bilverkstaden lärde jag mig exempelvis att förstå hur verktygen var ordnade. Dock, detta var den normerande diskursens logik vilket också tydliggjordes när mina första placeringar av redskap åsamkade oreda och ledde till att Pontus inte hittade dem. Normalisering var också närvarande i tystnaden som följde efter att jag utfört ett arbete eller i kommentaren ”bra” när jag gjorde rätt. Dessa uttryck blev tecken på att jag agerade enligt normen. Implicit ledde också detta till att jag skolades in i hur det inte var önskvärt att agera, och detta skedde genom tillrättavisningar och sanktioner. Det faktum att Pontus befann sig i en, för honom, välkänd miljö (jfr Moberg 1997:61) gav honom också möjlighet att kontrollera de fysiska omgivningarna såväl som verktygens placering. Denna makt att kontrollera design, planläggning men även artefakter kan sägas skapa och reproducera ojämlika maktrelationer i företag. Även detta exempel visar på en normaliserad sanktion då ordning upprätthålls genom att naturliggöras och således inte problematiseras.

Till sist, *examinering* som är en kombination av den hierarkiska blicken och normalisering. Genom sträng övervakning och dokumentation blir individen vad som kan sägas vara ett *kasus*, alltså att dennes egenskaper symboliserar individen som helhet (Mitdveit 2004:116ff). Mitt handlande på bilverkstaden fick således statuera exempel för mig som person. Vid en situation då jag skakade av olja från en mutter till oljetråget kommenterade Pontus mina rörelser som ”tjejiga” och menade att jag istället skulle använda rejäla tag. Genom att jag inte förväntades orka hantera vissa verktyg blev jag som individ också ansedd som svag, en egenskap som utvidgades till att känneteckna och stigmatisera gruppen kvinnor. När Pontus vid ett antal tillfällen kommenterade kvinnors fysiska svaghet med att verktygen inte var gjorda för denna grupp av människor, tydliggjordes också examinering som disciplineringsstrategi. Kvinnor betraktas här som en statisk och homogen grupp som, på grund av avsaknaden av styrka, inte platsar på en bilverkstad. Examination som disciplineringsstrategi tjänar till att reproducera detta antagande.

Förutom att betrakta hur spatiala sammanhang inhyser kontrollmekanismer kan också nämnas hur människor, genom artefakter, har möjlighet att markera territorier genom såväl fysisk- som symbolisk markering. Medan den fysiska markeringen karakteriseras av väggar, dörrar, persienner och vikkväggar står symbolisk markering för design, planlösning och artefakter (Mitdveit 2004:90). Ur ett maktperspektiv är detta en nog så viktig faktor att beakta, då rätten att inreda och designa inte innehas av alla människor. Den dörr som fanns mellan verkstadshallen och kontoret kan sägas känneteckna en fysisk gränsmarkering. För det mesta

var den öppen på glänt, något som också gav mig valmöjligheten att släntra in på kontoret tämligen enkelt. Vid några tillfällen gick dock Pontus in på kontoret och stängde dörren, något som jag tolkade som önskan om enskildhet. Detta kan ses som ett fysiskt gränsmarkerande där jag förpassades till verkstaden. Genom såväl fysiska som symboliska markeringar är det alltså möjligt att skapa en känsla av inkluderande och exkluderande.

Beträffande symboliska markeringar i form av artefakter kan också dessa användas i syfte att uttrycka gränsdragningar och hierarkiska positioner varför jag ser dem som ytterligare en strategi för disciplinering och kontroll. Här blir ting som stämjärn och omformade antenner viktiga symboliska uttryck. De visar på en strävan efter att stärka den egna positionen och skapa *objektiva diskurser*, diskurser som är så fast etablerade att människor glömmer att de endast utgör ett av många alternativ (Winther Jørgensen & Phillips 2000:43). Icke samspelande artefakter, primära dokument, blir alltså medel för att naturliggöra diskursen och kan mycket väl förstås som ytterligare en disciplineringsstrategi.

OBJEKTIVA DISKURSER OCH MOTSTRIDIGA MOMENT

En närmare förståelse för användandet av bilverkstadens artefakter kan erhållas genom att betrakta unga män som använder sig av smink. Linn Egeberg Holmgren (2005) studerar hur män som sminkar sig också gör detta för att bli mer manliga. I hennes studie menar informanterna att det är omanligt att vara manlig, istället demonstreras manligheten genom att använda exempelvis mascara och på detta sätt fylls också begreppet maskulin med

nya betydelser (Egeberg Holmgren 2005: 18, 20). Här finns ingen vilja att feminiseras, snarare sminkar sig männen för att bli mer manliga vilket leder till att gränsen mellan manligt och kvinnligt fortfarande finns kvar. Männens nyttjande av artefakter såsom mascara och eyeliner, som i sig kan sägas vara primära dokument i en viss maskulin diskurs, artikulerar betydelsen av dessa artefakter och fyller dem med nya innebörder. Således blir inte handlingen gränsöverskridande utan snarare skapas heterosexuella alibin som bidrar till att inte göra personer marginaliserade. Härigenom upprätthålls också manligheten, om än i en omstöpt skepnad, i form av en normerande diskurs (kanske till och med objektiv) och kan genom detta finna fortsatt legitimitet.

Ännu ett exempel kan ses i filmen *O Brother, Where Art Thou?* (Touchstone Pictures 2000), en tolkning av Homeros *Odysséen* som handlar om tre fångar i den amerikanska södern under depressionen. Denna trio, ledda av Ulysses Everett McGill (George Clooney), utgör en fascinerande skara där Clooneys karaktär som logisk, rationell och manlig framställs i ljuset av hans dråpliga kumpaner. Det som gör filmen särskilt intressant är emellertid hur Ulysses är så rädd om sitt hår och sköter det nitiskt med hårnät och hårvårdsprodukten *Dapper Dan Hair Gel*. "I'm a dapper Dan-man" förkunnar Ulysses argt för ett affärsbiträde som inte säljer just det märket. Här skapas manlighet tillsammans med hårnät och *Dapper Dan Hair Gel*, två artefakter som vid första anblicken hör hemma i en typiskt kvinnlig diskurs. (Detta är också något som poängteras i filmen då Ulysses får låna ett hårnät av en bekant som tillhört dennes fru.) Ändå framställer Clooney sin karaktär som manlig, och detta tilltag lyckas trots att

*DVD-omslaget till filmen O Brother, Where Art Thou? (en tolkning av Homeros' Odysseen)
med bl.a. George Clooney (2000).*

han använder sig av kvinnliga artefakter. Trots att eller, tänker jag, kanske just tack vare. Ulysses legitimeras, i likhet med de unga män som väljer att sminka sig, sin position med icke samspelande artefakter eller primära dokument. Härigenom röjer manligheten ny mark, tar plats och befäster också sin position.

FETISCHERING

AV DET FRÄMMANDE

Beträffande icke samspelande artefakter och primära dokument väljer jag slutligen att betrakta dessa i ljuset av Jackie Staceys begrepp *strangerfetisering* (Stacey 2000: 104). Stacey menar med detta att regionalitetens äkthet och naturlighet, förstärks med hjälp av abstrakta ikoner från tredje världen. Genom konsumtion för vi in ett element av det främmande i vår vardag. Tanken känns igen från bell hooks som, i en artikel studerar hur västvärlden tycks äta och konsumera den Andre (hooks 1999:179). På detta sätt blir det främmande förtingligt, en artefakt, en vara möjlig att producera, förpacka och sälja. Härigenom tillåts också det okända ta plats inom hegemonin men bara på hegemonins egna villkor, en så kallad vaccination (Ljuslinder 2002:17). I denna artikel tydliggörs fetisering av det till synes främmande genom artefakter som exempelvis stämjärn, frottéhanddukar, tvål, hårnät, hårgelé och smink. Strangerfetisering tillför alltså vidare förståelse i resonemanget kring hur primära dokument faktiskt kan fungera legitimerande av en persons status och dessutom göra diskurser objektiva. Här förs det okända in i en diskurs genom att fetischeras och på detta sätt oskadliggörs den också. Pontus har alltså möjlighet att förkasta pro-

fessionella verktyg, använda sig av rakt motsatta artefakter och ändå legitimeras i sin subjektsposition. Hans användande av dessa artefakter leder också till att den diskurs inom vilken han vistas, legitimeras och naturliggörs. Är detta måhända den högsta av hierarkier? Att fortfarande, trots användningen av motsatta artefakter, erhålla legitimitet? Kanske fungerar ekvationen för att dessa främmande element tenderar att fetischeras. Istället för att lämna efter sig avgrunds djupa "trots att" andas de "tack vare".

Ovanstående resonemang visar också på en normaliserande sanktion, genom att begagna artefakter som motsätter sig diskursen kan människor såväl som diskurser upprätthålla en till synes objektiv och naturliggjord status. Denna förpackning kan också ses i ljuset av Jackie Staceys begrepp *strangerfetisering*. Jag själv som annorlunda inslag till exempel på en bilverkstad, som materialitet genom de artefakter jag använder mig av eller som kvinna i en mansdominerad kontext, måste fortsätta att vara just annorlunda (Höök 2001:216), förpackad och greppbar. Genom att betrakta vissa artefakter som verktyg för fetisering av det främmande ökar också förståelsen för hur normer och kontroll kan upprätthållas och härigenom legitimera diskurser.

PARADOXER OCH MOTSÄGELSER

Att betrakta användandet av primära dokument som uttryck för makt kan synliggöra relationer och hierarkier mellan människor. I strävan efter att legitimeras i den kontext som verkstaden utgjorde, godtog jag normer och traditioner och reproducerade också dessa i såväl handlingar som användande av föremål. Ge-

nom mitt agerande och nyttjande av materialiteter bekräftade jag så de omgivande människorna samtidigt som jag sökte identifieras i förhållande till detta (jfr Johansen 1985a:41). Emellertid upptäckte jag ting som jag inte alls förväntat mig, till exempel hur användande av primära dokument paradoxalt nog kan stärka den egna positionen och bidra till att skapa objektiva diskurser. På detta sätt ställs vissa fenomen utom ifrågasättande. Dock, genom att problematisera det sätt på vilket människor använder sig av artefakter skapas möjligheter att bryta ordningar och skärskåda dolda kontrollmekanismer.

OTRYCKTA KÄLLOR

O Brother, Where Art Thou? P Touchstone Pictures, 2000.

LITTERATUR

- Alvesson, Mats & Björkman, Ivar, 1992. *Organisationsidentitet och organisationsbyggande. En studie av ett industriföretag*. Lund: Studentlitteratur.
- Arvidsson, Alf; Genrup, Kurt; Jacobsson, Roger; Lundgren, Britta & Lövkrona, Inger (red.), 1990. "Inledning." I: Arvidsson, Alf; Genrup, Kurt; Jacobsson, Roger; Lundgren, Britta & Lövkrona, Inger (red.), *Människor och föremål. Etnologer om materiell kultur*. Stockholm: Carlsons.
- Brück, Ulla, 1995. "Kommersialism och prylvärld. Hur får vår materiella tillvaro sin utformning – och hur kan den studeras?" I: Daun, Åke (red.), *Ting, kultur och mening*. Nordiska museet och Institutet för folklivsforskning.
- Egeberg Holmgren, Linn, 2005. "Jag känner mig lite manlig när jag bryter mot de manliga normerna. – Om maskulinitet, skönhet och gränsdragande överskridanden." I: *Kulturella Perspektiv* 3:2005.
- Grosz, Elizabeth, 1995. *Space, Time and Perversion*. New York & London: Routledge.
- hooks, bell, 1999. "Att äta den Andre. Begär och motstånd." I: Johansson, Thomas; Sernhede, Ove & Trondman, Mats (red.), *Samtidskultur. Karaoke, karneval och kulturella koder*. Nora: Nya Doxa.
- Johansen, Tom, 1985a. "Kulissernas regi." I: Andersson, Sten; Johansen, Tom; Nilson, Gert & Østerberg, Dag, *Mellan människor och ting*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Johansen, Tom, 1985b. "Vad innebär det att leva i en teknologisk värld?" I: Andersson, Sten; Johansen, Tom; Nilson, Gert & Østerberg, Dag, *Mellan människor och ting*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Ljuslinder, Karin, 2002. *På nära håll är ingen normal. Handikappsdiskurser i Sveriges television 1956–2000*. Umeå: Institutionen för Kultur och Medier.
- Midtveit, Elen, 2004. *Planläggning av exkluderande felleskap. En avhandling om forebygning av kriminalitet gjennom planleggning og design av de fysiske omgivelsena*. Oslo: Institutt for kriminologi og retts sosiologi.
- Moberg, Anna, 1997. *Närhet och distans. Studier av kommunikationsmönster i satellitkontor och flexibla kontor*. Linköping: Linköping Studies in Science and Technology.
- Rosengren, Anette, 1995. "Bilbyggande och bilrenovering – vår tids folkkonst." I: Daun, Åke (red.), *Ting, kultur och mening*. Nordiska museet och Institutet för folklivsforskning.
- Silvén-Garnert, Eva, 1995. "Sök det osynliga i det synliga. Om tingens bruk och betydelse." I: Daun, Åke (red.), *Ting, kultur och mening*. Nordiska museet och Institutet för folklivsforskning.
- Stacey, Jackie, 2000. "The global within. Consuming nature, embodying health." I: Franklin, Sarah; Lury, Celia & Stacey, Jackie, *Global Nature, Global Culture*. London: Sage Publications.
- Tilley, Christopher, 1990. "Michel Foucault: Towards an archeology of archeology." I: Tilley, Christopher (ed.), *Reading Material Culture*. Oxford, Cambridge: Blackwell.
- Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Østerberg, Dag, 1985. "Materiell och praxis." I: Andersson, Sten; Johansen, Tom; Nilson, Gert & Østerberg, Dag, *Mellan människor och ting*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.

SUMMARY

"One Has to Learn the Rules Before Breaking Them"
How Artifacts Can Legitimate Positions
and Hierarchies

This article focuses on artifacts and how they can be used to legitimate social positions and maintain hegemonic discourses. For about two months I was practising in a garage outside Umeå and here I studied the use of artifacts and how these materialities worked as an expression for power. Using things for other purposes than they were meant for, and hereby changing their significance, shows how power is operating, and paradoxally that

action can be seen as legitimating positions and preserve hierarchies. Studying and participating in the daily work, I also gained a better understanding of my own position and the way I used tools. Several times I was told how to handle wrenches, pair of tongs, nuts and machines, these reprimands encouraged a certain way of working. At the same time, other ways of handling the tools were excluded. Pontus, one of the machinists had also changed the function of some tools. This innovative action shows how significances never is absolute, materialities are subject for constant changes. My wish with this article is to illuminate how this process is taking place.